

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav světových dějin

Historické vědy

Historie – Obecné dějiny

Teze disertační práce

Mgr. Jan Zumr

**Analýza činnosti Allgemeine-SS v Dolních Rakousích v letech
1932-1945**

**Analysis of the activities of Allgemeine-SS in Lower Austria in
the years 1932-1945**

Vedoucí práce: prof. PhDr. Václav Horčíčka, Ph.D.

2017

Cíle práce

Má práce si vytkla za cíl zanalyzovat činnost *Allgemeine-SS* v Dolních Rakousích v letech 1932 až 1945. Jejím cílem je podrobné prozkoumání vzniku, vývoje, organizace a aktivit této odnože SS od vytvoření prvního útvaru v uvedené rakouské spolkové zemi v roce 1932 až po konec druhé světové války. O SS bylo již napsáno již mnoho kvalitních publikací, *Allgemeine-SS* se ale historici až do nedávné doby příliš nevěnovali. Což je překvapující o to více, že před vypuknutím 2. světové války tvořili členové této odnože SS kolem 90% počtu všech jejích příslušníků a že z jejích řad vzešla celá řada pozdějších válečných zločinců. Stojí-li *Allgemeine-SS* většinou mimo zorné pole historiků, tak díky svému odlišnému vývoji je kategorií samou pro sebe její historie v Rakousku a nakonec také v českých zemích, kde vzniklo celkem dvanáct pluků *Allgemeine-SS*.

Dolní Rakousy jsem si vybral z několika důvodů. Za prvé se jednalo o území, kde se dal předpokládat vysoký počet příslušníků SS. Za druhé. Zaměřením se na jednu z rakouských spolkových zemí umožnilo podrobně zkoumat SS v alpské republice v době „ilegality“, tedy v období, kdy o její činnosti není dodnes známo takřka nic. Za třetí. K Dolním Rakousům, přesněji řečeno k Říšské župě Dolní Podunají, byla po okupaci československého pohraničí v říjnu 1938 připojena jižní Morava a jihovýchodní cíp Čech. Ve Znojmě byla posléze zformována 99. SS-Standarte, která byla jedním ze tří pluků *Allgemeine-SS* v Dolním Podunají. Naskytla se tak možnost, přinést nové poznatky k historii SS nejenom v Rakousku, ale i v českých zemích.

Činnost, jakož i struktura a personální obsazení *Allgemeine-SS* se v Dolních Rakousích/Dolním Podunají měnily v závislosti na politickém vývoji v Rakousku v jednotlivých letech. Nejprve působila až do června 1933 legálně, poté byla po nacistických teroristických útocích, stejně jako NSDAP a SA, zakázána. Zásadní změnu v jejím fungování přinesl krach červencového puče, po němž měli rakouští národní socialisté přísný zákaz podnikat jakékoliv násilné a teroristické akce. Po anšlusu Rakouska mohly být zdejší útvary *Allgemeine-SS* zreorganizovány a služba standardizována podle německých předpisů. Vypuknutí druhé světové války znamenalo další přelom v její činnosti, neboť většina jejích členů narukovala do *Wehrmachtu* či k ozbrojeným útvarům SS a zbytek hrál na domácí frontě již nedůležitou roli.

Z těchto důvodů jsem proto pracoval s několika rovinami analýz. Předně jsem se snažil odhalit organizační strukturu a personální obsazení velitelských pozic. To

znamená, kdy, kde, jak a proč vznikaly jednotky SS v Dolních Rakousích, jak byly reorganizovány a jakým nadřízeným útvarům podléhaly. Rozklíčovat velitelskou strukturu bylo mj. důležité i z důvodu absence pramenů, ze kterých by vyplynulo sociální složení dolnorakouské/dolnodunajské SS. Pomocí provedených sond jí bylo možné alespoň částečně, i za pomoci vyšetřovacích spisů rakouské policie, rekonstruovat. Dále jsem se zabíral otázkou, do jakých násilných a teroristických akcí a nezákonných aktivit se tamější SS zapojila a kdo za nimi stál? Jak na ně reagovala rakouská justice? Jak se dolnorakouská SS zapojila, resp. nezapojila do červencového puče? Dalším velkým tématem byla otázka fungování SS v Dolních Rakousích v „ilegalitě“ po červencovém puči v roce 1934 až po anšlus Rakouska v březnu 1938. Jaké činnosti SS v tomto období vykonávala? Byla financována z Německa? Hrála důležitou roli její zpravodajská služba? Po připojení Rakouska k Německu se má pozornost obrátila k procesu výstavby a začlenění útvarů *Allgemeine-SS* na okupovaném československém území připojenému k Říšské župě Dolní Podunají. Cílem bylo mj. určit, jak moc úspěšná či neúspěšná byla na tomto území náborová kampaň. Dále bylo mou ambicí zjistit, zda byla *Allgemeine-SS* v Dolním Podunají v rámci rakouského a říšského průměru, co do počtu svých členů, zastoupena podprůměrně či nadprůměrně a odhalit příčiny. V neposlední řadě se má analýza soustředila zhodnocení sportovních aktivit a ideologických školení a Himmlerovy náboženské a „biologické“ politiky na příkladu *Allgemeine-SS* z Dolního Podunají, resp. celé „východní marky“. Dalším mým cílem bylo prezentovat *Allgemeine-SS*, a tím i celou SS, jako organizaci, jejíž členská základna zdaleka nesplňovala elitní image, jakou kolem sebe SS vytvářela. Na závěr své práce jsem se ještě zabýval poválečnou retribucí.

Z chronologického hlediska jsem svoji práci ohraničil lety 1932 až 1945, tedy rokem vzniku prvního samostatného pluku SS v Dolních Rakousích a koncem druhé světové války. Nicméně prostor je věnován i počátkům SS v Německu a Rakousku od roku 1925, resp. 1930, stejně jako poválenému trestnímu stíhání v Rakousku a Československu.

Přehled hlavních použitých pramenů a literatury

Vzhledem ke skutečnosti, že až do roku 1938 nejsou k dispozici takřka žádné prameny institucionální provenience vztahující se k SS v Dolních Rakousích, opíral jsem

se v tomto období o ty osobní provenience. Jednalo se především o složky příslušníků SS, osobní spisy z Hlavního rasového a osidlovacího úřadu SS a stranickou korespondenci z bývalého *Berlin Document Center*, jenž jsou dnes deponovány ve Spolkového archivu (*Bundearchiv*) v Berlíně-Lichterfelde. Důležitou roly hrály rovněž členské spisy členů NSDAP (*Gauakten*) uložené v Rakouském státním archivu (*Österreichisches Staatsarchiv, ÖSTA*) ve Vídni a částečně také v tamějším městském a zemském archivu (*Wiener Stadt- und Landesarchiv, WStLA*).

Nezastupitelnou roli měly rovněž prameny institucionální provenience z dílny rakouských bezpečnostních složek nalézajících se v ÖSTA a především vyšetřovací a soudní spisy rakouských soudů uložených v pobočce Dolnorakouského zemského archivu (*Niederösterreichisches Landesarchiv*) v Bad Pirawarth (*Außendepot Bad Pirawarth*) a ve WStLA. Ty poskytly klíčové informace k násilným, teroristickým a ilegálním aktivitám dolnorakouské SS a umožnily rekonstruovat její činnost v době „ilegality“. Část těchto pramenů je k dispozici rovněž v Dokumentačním archivu rakouského odboje (*Dokumentationsarchiv des österreichischen Widerstandes*) ve Vídni. Pro období „ilegality“ byly v omezené míře využity i fondy Politického archivu ministerstva zahraničí (*Politisches Archiv des Auswärtigen Amtes*) v Berlíně.

Z doby po anšlusu Rakouska je již možno využít rozsáhlé sbírky primárních úředních pramenů. V první řadě se jedná o spisy rozličných úřadů SS a NSDAP nacházejících se v berlínském *Bundesarchivu* a materiály rakouských pluků, úseků a vrchních úseků *Allgemeine-SS* z WStLA. Zde jsou taktéž uloženy spisy Vídeňského lidového soudu, před kterým byla po skončení druhé světové války souzena část esesmanů z Dolních Rakous. V českých archivech (Národní archiv v Praze, Moravský zemský archiv v Brně a Státní okresní archiv ve Znojmě) jsem dohledal informace ke znojemské 99. SS-Standarte a některým jejím příslušníkům.

Co se týče vydaných pramenů, využil jsem především seznamy důstojníků SS z jednotlivých let, tzv. *Dienstalterslisten der Schutzstaffel der NSDAP*, jenž poskytují informace o jejich hodnostech, služebním zařazení a členství v NSDAP. Cenné informace bylo rovněž možné získat ze statistické ročenky SS za rok 1938 (*Statistisches Jahrbuch der Schutzstaffel der NSDAP*), která, jak napovídá název, obsahuje velké množství nejrůznějších statistik k organizační a sociální struktuře SS a početních stavech jednotlivých útvarů SS.

Důležitou roli v mé disertaci rovněž hrál dobový denní tisk a matriky. Práci mi výrazně ulehčila skutečnost, že v obou případech byla již většina relevantních materiálů digitalizována a je k dispozici na internetu. Na webových stránkách Rakouské národní knihovny (*Österreichische Nationalbibliothek*) jsou uloženy rozsáhlé sbírky digitalizovaného denního tisku, a na stránkách Mezinárodního centra pro archivní výzkum (*International Centre for Archival Research*) v sekci *Matricula* jsou k dispozici digitalizované katolické matriky ze všech rakouských spolkových zemí s výjimkou Tyrolska a Burgenlandu (stav v květnu 2017). S jejich pomocí bylo možné dohledat data úmrtí většiny v práci zmíněných příslušníků SS z Dolních Rakous.

Ačkoli je SS vděčným tématem historiografie, dosavadní zpracování *Allgemeine-SS* bylo v odborné literatuře až do nedávné doby zcela nedostatečné. Přednost dostávaly obecné přehledy, které se snažily podat celkový obraz SS jako organizace s mnohými úřady, hlavními úřady, zvláštními útvary a podútvary. Nebo ty formace SS, které se podílely na nejhorších zvěrestech „třetí říše“. A pak pochopitelně jiná odnož SS, *Waffen-SS*, kde došlo v posledním desetiletí ke skutečnému boomu publikací.

První publikací, věnující se výhradně *Allgemeine-SS*, byla kniha s příznačným názvem *Allgemeine-SS: The Commands, Units and Leaders of the General SS* (1997). Marka Yergera Jak napovídá název, omezila se ale pouze na popis, vyjmenování nejvyšších útvarů *Allgemeine-SS* a jejich velitelské struktury včetně krátkých bibliografií nejdůležitějších osob. Práce je značně problematická. Jednak obsahuje velké množství chyb, jednak se jedná o revizionistické dílo sepsané známým apologetem *Waffen-SS* Markem Yergerem. Teprve v roce 2012 vyšly dvě zásadní vědecké práce k tématu *Allgemeine-SS*. Jednalo se o monografii vídeňské historičky Christiany Rothländerové o počátcích SS ve Vídni „*Die Anfänge der Wiener SS*“ a knihu Bastiana Heina vzniklou na půdě *Institut für Zeitgeschichte* v Mnichově „*Elite für Volk und Führer?: Die Allgemeine SS und ihre Mitglieder 1925-1945*.“ Rothländerová ve své práci analyzuje vznik, vývoj, organizaci a činnost *Allgemeine-SS* ve Vídni od roku 1930 až do červencového puče v roce 1934, přičemž neopomenula ani popsání aktivit uprchlých rakouských esesmanů v Německu v letech 1933 až 1938. Aktivitám *Allgemeine-SS* v podzemí v Rakousku v letech 1934 - 1938 se, stejně jako její situací po roce 1938, nevěnovala, pouze velice stručně nastínila znovuvybudování *Allgemeine-SS* v Rakousku po anšlusu. Heinova studie se snaží uceleně analyzovat *Allgemeine-SS* jako takové, nicméně se primárně zaměřuje na území Německa z roku 1937, přičemž je kladen důraz nikoliv na jednotlivé

útvary, nýbrž na postihnutí procesů, které vedly ke vzniku SS, myšlenke vzniku „černého řádu“ a verbování a přijímání nových členů, její atraktivitě pro tehdejší muže, vztahu *Allgemeine-SS* k SA a k ostatním formacím SS a Wehrmachtu a výchově a výcviku svých příslušníků. Zkoumáním její sociální struktury došel Hein k závěru, že v *Allgemeine-SS* byly zastoupeny takřka všechny sociální vrstvy německé společnosti, čímž naplňovala národně socialistickou představu o uspořádání společnosti – národní pospolitosti („*Volksgemeinschaft*“).

Problematice *Allgemeine-SS* v Rakousku, stejně jako v českých zemích, se Hein vzhledem ke struktuře a zaměření své knihy věnoval velmi okrajově. Ilegální aktivity příslušníků *Allgemeine-SS* v Rakousku a jejich role při prosazování teroru NSDAP vůči jejím oponentům, působnost jejich příslušníků v podzemí mezi lety 1933-1938 či proces začleňování rakouských esesmanů do nově budovaných nových útvarů *Allgemeine-SS* po anšlusu Rakouska k říši nejsou reflektovány.

Metody, členění a obsah práce

Co se týče metodologie použité v mé práci, musel jsem přihlídnout ke stavu pramenné základny. Vzhledem k její povaze bylo možné rekonstruovat dějiny dolnorakouské SS do anšlusu Rakouska až na výjimky pouze skrze biografickou síť jejich členů. Prozkoumány byly proto nejprve zprávy Generálního ředitelství pro veřejnou bezpečnost (*Generaldirektion für die öffentliche Sicherheit*), Bezpečnostního ředitele pro Dolní Rakousy (*Sicherheitsdirektor für Niederösterreich*), vyšetřovací a soudní spisy dolnorakouských krajských soudů a Zemského soudu pro trestní záležitosti ve Vídni (*Landesgericht für Strafsachen in Wien II*) a dobový denní tisk. Nesnáz s uvedenými prameny spočívá v tom, že často nejsou schopny identifikovat příslušnost zmiňovaných osob k té či oné paravojenské formaci, resp. ji uvádějí mylně. Přesná identifikace byla možná pomocí tištěných seznamů důstojníků (*Dienstaltersliste der Schutzstaffel der NSDAP*) a osobních složek příslušníků SS uložených v berlínském *Bundesarchivu*. Nápomocny byly v tomto směru i tzv. *Gauakten*, personální spisy NSDAP uložené v Rakouském státním archivu a částečně také ve Vídeňském městském a zemském archivu. Jejich pomocí mohli být odhaleni první příslušníci SS v Dolních Rakousích, rekonstruována síť velitelů z dob „ilegality“, pachatelé násilných akcí a teroristických útoků. Umožnily rovněž provedení sond do sociální struktury dolnorakouské SS.

Pomocí vyšetřovacích spisů byla rekonstruována velitelská struktura dolnorakouských útvarů a jejich činnost mezi lety 1935 až 1937. Pro analýzu organizaci a vývoj SS jakož i její aktivity v Říšské župě Dolní Podunají a potažmo v celém Rakousku po anšlusu již mohlo být využito velké množství úředních pramenů nacistické provenience. Jednalo se akta rozličných úřadů SS a spisy pluků *Allgemeine-SS* v Dolním Podunají i jim nadřízených útvarů. Pro poválečné vyšetřování a potrestání příslušníků SS byly použity spisy Vídeňského lidového soudu (*Volksgerecht Wien*).

Zásadní otázkou, kterou jsem tedy musel řešit, byla povaha pramenů a z ní vyplývající věrohodnost. Ať už se jednalo o dokumenty nacistické provenience, osobní složky příslušníků SS či vyšetřovací spisy ze třicátých let a poválečné doby, bylo vždy nanejvýš nezbytné je kriticky posuzovat. Jinými slovy, studovaný materiál číst a interpretovat jej na pozadí jeho vzniku a účelu, za jakým byl vytvořen.

Svoji práci jsem chronologicky a tematicky rozdělil do šestnácti kapitol. Jelikož byla SS v Rakousku od svého počátku nedílnou součástí SS v Německu, je nezbytné se seznámit i s jejími prvními léty v Německu. To je úkolem první kapitoly, jenž se soustřeďuje na zachycení vztahu SS k SA, již byla až do roku 1934 podřízena, organizace SS, její terminologii, stejně jako vznik prvních úřadů SS. Druhá kapitola stručně shrnuje vývoj NSDAP v Dolních Rakousích a vysvětluje, kde měli tamější nacisté nejsilnější pozice.

V pořadí třetí kapitola se již věnuje prvním letům SS v Dolních Rakousích. Představuje první příslušníky zdejší SS a analyzuje, do jaké míry splňovali předepsaná vstupní kritéria. Zkoumá velitelský sbor dolnorakouské SS a snaží se zodpovědět na otázku, v jakých částech Dolních Rakous byla SS nejpočetnější. Všímá si rovněž vývoje na nejvyšší pozicích rakouské SS a rozebírá způsob jejího financování.

Následující kapitola pojednává o eskalaci politického násilí v Dolních Rakousích v letech 1932 až 1933 a hodnotí, jak moc „úspěšná“ byla z pohledu místní SS. Následuje krátký exkurs, jenž zachycuje vyostření německo-rakouských vztahů a konec demokracie v Rakousku. Cílem šesté kapitoly mé práce je identifikace pachatelů terorismu dolnorakouské SS v létě 1933. Zároveň zkoumá, proč se odehrál pouze v jihovýchodní části země a zda se lišil od teroru vídeňské SS.

Sedmá část má za úkol postihnout reorganizaci útvarů SS po zákazu NSDAP v Rakousku v červnu 1933 a ve zkratce líčí aktivity rakouských národních socialistů po

tomto období. Rovněž analyzuje rozsah násilných činností dolnorakouské SS před červencovým pučem s úmyslem identifikovat co největší množství pachatelů. V další kapitole jsem se soustředil na červencový puč, jeden z klíčových okamžiků historie rakouského nacismu. Vzhledem k jeho významu jsem se snažil nalézt odpověď na otázku, proč během něj dolnorakouská SS nepodnikla žádné akce a současně poukázat na chaos, jaký uvnitř rakouské SS během kritických červencových dnů panoval.

Pro dodání nezbytného kontextu je devátá kapitola zaměřena na vývoj NSDAP v Rakousku a v Dolních Rakousích po neúspěšném pokusu o násilné převzetí moci až do konce roku 1936. Snažím se zde představit hlavní náplň činnosti rakouské NSDAP a její početní stav a strukturu včetně vedoucích představitelů v Dolních Rakousích. Následná část mé práce se rovněž zabývá obdobím po červencovém puči, tentokrát z pohledu rakouské SS. Jejím cílem je nalezení odpovědi na otázku, kdo zastával nejvyšší funkce uvnitř této organizace, ať už na nejvyšší, či lokální úrovni v Dolních Rakousích. Analyzuje činnost dolnorakouské SS, hodnotí, jaká z nich byla nejdůležitější a nejnebezpečnější a zjišťuje, jak početná byla.

Úkolem jedenácté kapitoly je rozklíčovat průběh událostí, jež vedly k zatčení většiny velitelů dolnorakouské SS na přelomu let 1936 a 1937. Dále zachycuje průběh následných soudů a hodnotí výši vynesených trestů. V této souvislosti zmiňuji i podporu, jaké se rakouským nacistům dostávalo od tamějších národněsocialistických právníků. Všimám si také nedostatečné finanční pomoci pro tyto muže ze strany nacistických orgánů v Německu a snažím se objasnit důvody tohoto jevu. Dvanáctá část mé práce rozebírá vývoj v řadách dolnorakouské SS až do doby těsně před anšlusem. Vyhodnocuje, jestli se její činnost a struktura po výše uvedeném zatýkání nějak změnila. Neopomenuto je i vyzdvižení role, jakou uvnitř rakouské SS sehrál její velitel a pozdější náčelník RSHA Ernst Kaltenbrunner.

Následující kapitola stručně shrnuje důvody, které vedly k odvolání Josefa Leopolda, bývalého dolnorakouského župního vedoucího, z pozice zemského vedoucího rakouské NSDAP. Představuje také strukturu SS v Rakousku v době před anšlusem. Ve čtrnácté části jsem se zabýval organizací péče o rakouské příslušníky SS, kteří uprchli ze své země do Německa, a mírou jejího rozsahu.

Předposlední kapitola je věnována situaci dolnorakouské, a v konečném důsledku i rakouské SS po anšlusu. Prezентuje její organizaci a vývoj početního stavu. Jedním

z cílů je určit, zda byl počet příslušníků *Allgemeine-SS* v nově vzniklé Říšské župě Dolní Podunají v rámci „východní marky“ a v rámci říše podprůměrný či nadprůměrný. Analyzuji personální politiku a velitelský sbor dolnodunajské SS a zkoumám, do jaké míry jeho příslušníci splňovali Himmlerovy představy o podobě členů SS. Vyhodnocuji efektivitu sportovních aktivit a náboženskou politiku říšského vůdce SS. Dále je pozornost koncentrována na činnost, jakou SS vykonávala, včetně podílu příslušníků *Allgemeine-SS* z Dolního Podunají na pogromech na Židy v listopadu 1938. V neposlední řadě je zachycena celá škála odměn a vyznamenání, jenž se na esesmany snesla po připojení Rakouska k Německu.

Poslední, šestnáctá kapitola si všímá proměn úkolů *Allgemeine-SS* po vypuknutí druhé světové války, kdy většina jejich příslušníků narukovala do Wehrmachtu a ozbrojených útvarů SS, a personálních rošád v zázemí. Poslední částí mé práce byla analýza poválečného vyšetřování v Rakousku i Československu a vyhodnocení její úspěšnosti.

Výsledky výzkumu

V rámci provedeného výzkumu jsem potvrdil svoji hypotézu, že *Allgemeine-SS* byla po Vídni početně nejpočetnější v Dolních Rakousích, resp. v Říšské župě Dolní Podunají. V průběhu roku 1933 byla ale dokonce nejpočetnější ze všech spolkových zemích. Kdybychom ale přepočítali počet příslušníků *Allgemeine-SS* v Dolních Rakousích i v Dolním Podunají na počet mužských obyvatel, výsledný podíl by byl podprůměrný. Stejný podprůměrný podíl platil i pro celou „východní Marku“. Vysvětlení tohoto jevu jsem shledal v ekonomické a sociální struktuře Rakouska, jehož převážně venkovské, katolicky konzervativní obyvatelstvo se, stejně tak velkoměstské obyvatelstvo Vídně, ukázalo vůči SS poměrně rezistentní. Vyšší počty esesmanů bychom našli na území s vyšším podílem evangelíků a horských oblastech, na jejichž obyvatele obzvláště těžce dolehla světová hospodářská krize. V samotné Říšské župě Dolní Podunají nebyli příslušníci *Allgemeine-SS* rozprostřeni rovnoměrně, nejvíce jich bylo v nově připojených územích patřících původně Československu, kde bylo esesmanů třikrát více, než kolik činil župní průměr. Až trojnásobné zastoupení členů *Allgemeine-SS* bylo ostatně charakteristické pro celé zabrané československé pohraničí.

Podařilo se mi odhalit obsazení velitelských pozic v jednotkách SS v Dolních Rakousích, a to i v době „ilegality“ a z velké části rovněž identifikovat pachatele

teroristických a násilných činů spáchaných SS v Dolních Rakousích. Neúčast na dolnorakouské SS na červencovém puči jsem vysvětlil takto. Chyběly zbraně i munice, vojenský výcvik mužstva byl zcela nedostatečný, chybělo radiové či telefonní spojení s ostatními útvary SS v Rakousku, vlivem „noci dlouhých nožů“ zřejmě neproběhlo žádné plánování s SA a před pučem byla zatčena řada velitelů a většina zbývajících ještě v den samotného puče. Definitivní hřebík do rakve poté přinesly chaotické instrukce, jež dolnorakouská SS dostávala prostřednictvím kurýrů.

V časech „ilegality“ se dolnorakouská SS snažila přizpůsobit své fungování aktivitám *Allgemeine-SS* v Německu vykonáváním sportovních aktivit a pořádáním ideologických školeních, jenž tvořily hlavní náplň její činnosti. Jakožto nejdůležitější a zároveň nejnebezpečnější činnost SS v Rakousku v tomto období však považuji činnost její zpravodajské služby a kvazi tajné policie, jejímž úkolem bylo odhalovat osoby s nepřátelským postojem k NSDAP v řadách vládní exekutivy či bezpečnostních složkách a domnělé zrádce z vlastních řad. Měla rovněž dohlížet na říšské Němce v Rakousku a hlásit jejich případné negativní postoje k nacismu.

Co se týče její sociální struktury, na základě provedených sond jsem dospěl k názoru, že v *Allgemeine-SS* v Dolním Podunají byly zastoupeny takřka všechny vrstvy tehdejší společnosti. Tamější SS tím tak naplňovala koncept uspořádání nacistické společnosti – národní pospolitosti. Ne všechny v ní ale byly zastoupeny rovnoměrně, nebylo v ní např. příliš mnoho studentů, sedláků a ani aristokratů. Dále se mi podařilo prokázat, že se v ní nacházelo i mnoho alkoholiků a zlodějů, jenž rozhodně nepotvrzovali propagovanou image SS jako elitní organizace. Pokud jde o náboženskou, sňatkovou či „biologickou“ politiku říšského vůdce SS, ta přinášela rozličné výsledky. V celém Rakousku byla prosazovaná dechristianizace příslušníků *Allgemeine-SS* úspěšnější než ve „staré říši“, naopak počet uzavřených sňatků byl podprůměrný a nepodařilo se dohnat „manko“ z doby „ilegality“. Ještě horší byly výsledky populační politiky, kdy počet dětí příslušníků SS nestačil ani na biologické zachování rodu, a ani zdaleka se nepřiblížil požadovaným čtyřem dětem na jednoho člena SS.

Ač nakonec dolnorakouská a dolnodunajská SS nesplňovala všechny Himmlerovy představy o podobě příslušníků *Allgemeine-SS*, jednalo se o muže, jenž aktivně přispěli k rozbití nezávislosti Rakouska a k jeho připojení k Německu, stejně jako k perzekuci

Židů po anšlusu. Můžeme je proto svým způsobem považovat – v protikladu k mýtu Rakouska jako první oběti Hitlerovského Německa – za jeho první spolupachatele.

Prameny a literatura

Nevydané prameny

Bundesarchiv Berlin-Lichterfelde (BArch)

NS 6 Partei-Kanzlei der NSDAP

NS 10 Persönliche Adjutantur des Führers und Reichskanzlers

NS 19 Persönlicher Stab Reichsführer-SS

NS 31 SS-Hauptamt

NS 33 SS-Führungshauptamt

NS 34 SS-Personalhauptamt

R 187 Sammlung Schumacher

Fondy SSO, RS, PK, SM, OPG, SA, RK

Dokumentationsarchiv des österreichischen Widerstandes (DÖW)

2162, 3421, 5051, 6014, 11 289/1, 11 289/2, 21 073/4

Moravský zemský archiv Brno (MZA Brno)

f. NSDAP Znojmo

Národní archiv (NA Praha)

f. NSDAP – spojovací ústředna při úřadu říšského protektora, Praha

Niederösterreichisches Landesarchiv (NÖLA)

f. Sammlungen und Nachlässe, Diverse kleinere Sammlungen, Dienstagebuch 4/52 (30. 5. – 31. 12. 1938).

Niederösterreichisches Landesarchiv – Außendepot Bad Pirawarth

Kreisgericht Wiener Neustadt

Vr 847/33; Vr 1077/34; Vr 1374/35; Vr 35/37

Kreisgericht Krems

Vr 84/36; Vr 441/36; Vr 443/36; Vr 444/36

Kreisgericht Sankt Pölten

Vr 1327/34; Vr 354/36; Vr 946/36; Vr 2059/36; Vr 856/37

Österreichisches Staatsarchiv (ÖSTA)

Archiv der Republik (AdR)

Bundeskanzleramt Inneres (BKA-I)

Allgemein, Signaturenreihe (allg.)

22/gen.

22/Nieder.

22//Oberöst.

Fond Gauakten

Politisches Archiv des Auswärtigen Amtes (PA-AA)

Sign. R 103511, R 103514

Státní okresní archiv Znojmo (SOkA Znojmo)

Z/ONV-II. Okresní národní výbor Znojmo: Vyšetřovací komise ONV a trestní nalézací komise ONV, spis VS XI. 5674/47, K 69.

Wiener Stadt- und Landesarchiv (WStLA)

Gauarchiv Wien

Kartony 2, 4, 5 a 6

Landesgericht für Strafsachen Wien II

Vr 2710/36; Vr 4822/36; Vr 5048/36; Vr 5052/36; Vr 71/37; Vr 72/37; Vr 73/37; Vr 74/37; Vr 75/37; Vr 76/37; Vr 78/37; Vr 80/37; Vr 81/37; Vr 82/37; Vr 622/37; Vr 895/37; Vr 915/37; Vr 916/37; Vr 918/37; Vr 955/37; Vr 1018/37; Vr 1034/37; Vr 1148/37; Vr 1171/37; Vr 1226/37; Vr 2083/37; Vr 5610/37; Vr 5611/37; Vr 5612/37; Vr 5613/37; Vr 5614/37; Vr 5615/37; Vr 5616/37; Vr 5617/37; Vr 1228/38

Volksgericht Wien

2328/45; 2364/45; 2698/45; 2819/45; 2990/45; 1096/46; 1446/46; 1639/46; 2639/46; 2967/46; 3790/46; 6500/46; 6593/46; 6758/46; 6995/46; 7435/46; 7668/46; 8955/46; 230/47; 750/47; 1693/47; 2458/47; 2470/47; 2620/47; 2852/47; 2979/47; 3124/47; 3557/47; 4315/47; 4316/47; 5195/47; 5201/47; 7602/47; 8293/47; 415/48; 829/48; 1930/48; 3208/48; 482/50; 181/51; 330/55; 412/55; 718/55; 813/55

Vydané prameny

Sbírký dokumentů a edice pramenů

Akten zur deutschen Auswärtigen Politik, Serie D: 1937-1945, Bd. I, Von Neurath zu Ribbentrop (September 1937 – September 1938), Göttingen 1950.

Bericht der Historischen Kommission des Reichsführer SS. Die Erhebung der österreichischen Nationalsozialisten im Juli 1934, Wien/Frankfurt/Zürich 1965.

Dienstaltersliste der Schutzstaffel der NSDAP, Stand vom 1. Oktober 1934, Bearbeitet von der SS-Personalabteilung des Reichsführer-SS, München 1934.

Dienstaltersliste der Schutzstaffel der NSDAP, Stand vom 1. Dezember 1936, Bearbeitet von der Personalkanzlei des Reichsführer-SS, Berlin 1936.

Dienstaltersliste der Schutzstaffel der NSDAP, Stand vom 1. Dezember 1938, Bearbeitet von der SS-Personalkanzlei, Berlin 1938.

Dienstaltersliste der Schutzstaffel der NSDAP (SS-Obersturmbannführer und SS-Sturmbannführer), Stand vom 1. Oktober 1943, Herausgegeben von SS-Personalhauptamt, Berlin 1943.

Statistisches Jahrbuch der Schutzstaffel der NSDAP, Jahrgang 1938, Berlin 1939.

Statistik des Deutschen Reiches. Band 552, 1. Die Bevölkerung des Deutschen Reichs nach den Ergebnissen der Volkszählung 1939, Heft 1. Stand, Entwicklung und Siedlungsweise des Deutschen Reichs; Berlin 1943.

Statistik des Deutschen Reiches. Band 552, 3. Die Bevölkerung des Deutschen Reichs nach den Ergebnissen der Volkszählung 1939, Heft 3. Die Bevölkerung des Deutschen Reichs nach der Religionszugehörigkeit; Berlin 1942.

Periodika

Arbeiter-Zeitung (AZ)

Das Kleine Blatt (DKB)

Neue Freie Presse (NFP)

Reichspost (RP)

Wiener Neuste Nachrichten (WNN)

Wiener Zeitung (WZ)

Odborná literatura

BAHRO, Berno: Der SS-Sport. Organisation-Funktion-Bedeutung. Paderborn 2013.

BARTOŠ, Josef: Jižní Morava v rámci okupovaného pohraničí v letech 1938-1945, in: Historie okupovaného pohraničí (Ed. Z. Radvanovský), č. 7, Ústí nad Labem 2003, s. 9-26.

BARTON, Peter: Evangelisch in Österreich. Ein Überblick über die Geschichte der Evangelischen in Österreich. Böhlau, Wien/Köln/Graz 1987.

BLACK, Peter, Ernst Kaltenbrunner. Vasall Himmlers: Eine SS-Karriere. Paderborn, München, Wien, Zürich 1991.

BAUER, Kurt: Nationalsozialismus: Ursprünge, Aufstieg und Fall. Wien 2008.

BAUMGARTNER, Walter/STREIBEL, Robert: Juden in Niederösterreich: "Arisierungen" und Rückstellungen in den Städten Amstetten, Baden, Hollabrunn, Horn, Korneuburg, Krems, Neunkirchen, St. Pölten, Stockerau, Tulln, Waidhofen a.d. Thaya und Wiener Neustadt. Wien/München 2004.

BOTZ, Gerhard: Die Eingliederung Österreichs in das Deutsche Reich. Planung und Verwirklichung des politisch-administrativen Anschlusses (1938-1940), 2. ergänzte Auflage, Wien 1976.

BOTZ, Gerhard: Die österreichische NSDAP als asymmetrische Volkspartei: Soziale Dynamiken oder bürokratische Selbstkonstruktion? In: FALTER, Jürgen W. (Hrsg.): Junge Kämpfer, alte Opportunisten: Die Mitglieder der NSDAP 1919-1945, Frankfurt/New York 2016, s. 417-462.

BOTZ, Gerhard, Gewalt in der Politik, Attentate, Zusammenstöße, Putschversuche, Unruhen in Österreich 1918-1938, München 1983.

BOTZ, Gerhard: Nationalsozialismus in Wien, 3. veränderte Auflage, Wien 1988.

BRETTL, Herbert: Nationalsozialismus in Burgenland. Opfer. Täter. Gegner. Innsbruck, Wien, Bozen 2012.

BROSZCAT, Martin: Das Sudetendeutsche Freikorps. In: Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte. 9. Jahrgang, Heft 1, 1961, s. 30–49.

BUCHHEIM, Hans/BROSZAT, Martin/JACOBSEN, Hans-Adolf/KRAUSCNICK, Helmut: Anatomie des SS-Staats, 8. Auflage, München 2005.

CARSTEN, F. L., Faschismus in Österreich. Von Schönerer zu Hitler, München 1977.

FRITSCH, Otto, Die NSDAP im Burgenland 1933-1938, nepublikovaná dizertace z roku 1993.

GARSCHA, Winfried R., Nazionalsozialisten in Österreich. In: TÁLOS, Emmerich; NEUGEBAUER, Wolfgang (Hrsg.), Austrofaschismus. Politik – Ökonomie – Kultur 1933-1938, 5., völlig überarb. Und erg. Aufl., Wien 2005.

GRAF, Wolfgang, Österreichische SS-Generäle. Himmlers verlässliche Vasallen, Klagenfurt 2012.

HÄNISCH, Dirk, Die österreichischen NSDAP-Wähler. Eine empirische Analyse ihrer politischen Herkunft und ihres Sozialprofils. Böhlau Verlag, Wien, Köln, Weimar 1998.

HARTEN, Hans-Christian: Die Weltanschauliche Schulung in der SS 1933-1945. Paderborn 2014.

HEIN, Bastian, Elite für Volk und Führer? Die Allgemeine-SS und Ihre Mitglieder 1925-1945, München 2012.

HÖHNE, Heinz, SS. Elita ve stínu smrti, Praha 2012.

JAGSCHITZ, Gerhard, Die Anhaltenlager in Österreich, in: JEDLICKA, Ludwig, NECK Rudolf (Hrsg.), Vom Justizpalast zum Heldenplatz. Studien und Dokumentationen 1927-1938, Wien 1975.

JAGSCHITZ, Gerhard, Die Nationalsozialistische Partei. In: TÁLOS, DACHS, HANISCH, STAUDINGER (Hrsg.), Handbuch des politischen System Österreichs. Erste Republik 1918-1933, Wien 1995.

JAGSCHITZ, Gerhard, Zur Struktur der NSDAP in Österreich vor dem Juliputsch 1934. In: JEDLICKA, Ludwig, NECK, Rudolf (Hrsg.). Das Jahr 1934: 25. Juli, Wien 1975

(Veröffentlichungen 3 d. Wissenschaftlichen Kommission des Theodor Körner Stiftungsfonds und des Leopold Kunschak Preises zur Erforschung der österreichischen Geschichte der Jahre 1927 bis 1938).

JAGSCHITZ, Gerhard, Zwischen Befriedung und Konfrontation. Zur Lage der NSDAP in Österreich 1934 bis 1936. In: Das Juliabkommen von 1936. Vorgeschichte, Hintergründe und Folgen. Wissenschaftliche Kommission des Theodor-Körner-Stiftungsfonds und des Leopold Kunschak-Preises zur Erforschung der österreichischen Geschichte der Jahre 1927 bis 1938. Veröffentlichungen Band 4. Wien 1977.

JEDLICKA, Ludwig: Gauleiter Josef Leopold (1889-1941). In: BOTZ, Gerhard (Hrsg.): Geschichte und Gesellschaft. Festschrift für Karl R. Stadler, Wien 1974.

JERÁBEK, Martin: Konec demokracie v Rakousku, 1932-1938. Politické, hospodářské a ideologické příčiny pádu demokracie, Praha 2004.

KAŇÁK, Petr – VAJSKEBR, Jan: Od Polizeiverstärkung k verstärkte SS-Totenkopfstandarten. Geneze a nasazení specifického druhu represivních a okupačních jednotek SS v letech 1933–1941. Securitas Imperii, 2009, č. 15, s. 42–97.

KATER, Michael H., Zum gegenseitigen Verständnis von SA und SS in der Sozialgeschichte des Nationalsozialismus von 1925 bis 1939, in: Vierteljahresschrift für Sozial- und Wirtschaftsgeschichte 62 (1975) 3.

KLÖSCH, Christian, Das „Nationale Lager“ in Niederösterreich 1918-1938 und 1945-1996. In: EMINGER, Stefan, LANGTHALER, Ernst (Hrsg.), Niederösterreich im 20. Jahrhundert. Band I: Politik. Wien, Köln, Weimar 2008.

LIEB, Peter: Konventioneller Krieg oder NS-Weltanschauungskrieg? Kriegführung und Partisanenbekämpfung in Frankreich 1943/44, München 2007.

LONGERICH, Peter, Heinrich Himmler. Biographie, München 2010.

LUŽA, Radomír, Österreich und die grossdeutsche Idee in NS-Zeit, Wien, Köln, Graz 1977.

MARKEL, Martin: Jižní Morava v župě Dolní Podunají, in: Historie okupovaného pohraničí (Ed. Z. Radvanovský), č. 11, Ústí nad Labem 2006.

MEIXNER, Wolfgang, 11 000 ausgebürgerte illegale Nazis aus Österreich zwischen 1933 und 1938, in: HAIDACHER, Christoph, SCHOBER Richard (Red.), Bericht über den 24. Österreichischen Historikertag in Innsbruck von 20.-23.9.2005, Innsbruck 2006.

MULLEY, Klaus-Dieter, Die NSDAP in Niederösterreich 1918 bis 1938. Ein Beitrag zur Vorgeschichte des „Anschluses.“ In: Österreich in Geschichte und Literatur, 1989, r. 33, č. 3/4.

MULLEY, Klaus-Dieter, Nationalsozialismus im politischen Bezirk Scheibbs 1930-1945, Scheibbs 1988.

MULLEY, Klaus-Dieter: Niederdonau: Niederösterreich im „Dritten Reich“ 1938-1945. In: EMINGER, Stefan, LANGTHALER, Ernst (Hrsg.), Niederösterreich im 20. Jahrhundert. Band I: Politik. Wien, Köln, Weimar 2008.

PERZ, Bertrand: Der österreichische Anteil an den NS-Verbrechen. Anmerkungen zur Debatte. In: KRAMER, Helmut/LIEBHART, Karin/STADLER, Friedrich (Hrsg.), Österreichische Nation - Kultur - Exil und Widerstand. In memoriam Felix Kreissler, Wien-Berlin 2006, s. 223-234.

RÖHR, Werner: Der „Fall Grün“ und das Sudetendeutsche Freikorps. In: Hans Henning Hahn (Hrsg.): Hundert Jahre sudetendeutsche Geschichte - Eine völkische Bewegung in drei Staaten. Frankfurt am Main/ Berlin/ Bern/ Bruxelles/ New York/ Oxford/ Wien 2007.

ROSENKRANTZ, Herbert: Reichskristallnacht. 9. November 1938 in Österreich. Wien 1968.

ROTHLÄNDER, Christiane, Die Anfänge der Wiener SS, Wien, Köln, Weimar 2012.

SELIGER, Martin: NS-Herrschaft in Wien und Niederösterreich, s. 405. In: TÁLOS, Emmerich; HANISCH, Ernst; NEUGEBAUER, Wolfgang (Hrsg.): NS-Herrschaft in Österreich 1938-1945. Wien 2000.

SCHAFRANEK, Hans: Eine unbekannte NS-Tätergruppe. Biografische Skizzen zu Österreichern in der 8. SS-Totenkopfstandarte (1939-1941). In: Dokumentationsarchiv des österreichischen Widerstandes (Hrsg.), Täter. Österreichische Akteure im Nationalsozialismus, Wien 2014, s. 879-106.

SCHAFRANEK, Hans: Söldner für den Anschluss. Die Österreichische Legion 1933-1938.

SCHAFRANEK, Hans, Sommerfest mit Preisschiesen. Die unbekannte Geschichte des NS-Putsches im Juli 1934, Wien 2006.

SCHWARZ, Peter: Tulln ist Judenrein! Die Geschichte der Tullner Juden und ihr Schicksal von 1938 bis 1945: Verfolgung-Vertreibung-Vernichtung. Wien 1997.

STEINER, John M.: Über das Glaubensbekenntnis der SS. In: BRACHER, Karl Dietrich/FUNKE, Manfred/JACOBSEN, Hans-Adolf (Hrsg.): Nationalsozialistische Diktatur 1933-1945. Eine Bilanz. Bonn 1986, s. 206-223.

STREIBEL, Robert: Plötzlich waren sie alle weg. Die Juden der „Gauhauptstadt Krems“ und ihre Mitbürger. Wien 1991.

SULZGRUBER, Werner: Die jüdische Gemeinde in Wiener Neustadt. Von ihren Anfängen bis zu ihrer Zerstörung. Mandelbaum, Wien 2005.

TÁLOS, Emmerich; NEUGEBAUER, Wolfgang (Hrsg.), Austrofaschismus. Politik – Ökonomie – Kultur 1933-1938, 5., völlig überarb. Und erg. Aufl., Wien 2005.

TÁLOS, Emmerich; HANISCH, Ernst; NEUGEBAUER, Wolfgang (Hrsg.): NS-Herrschaft in Österreich 1938-1945. Wien 2000.

TÓTH, Andrej, NOVOTNÝ, Lukáš, STEHLÍK, Michal: Národnostní menšiny v Československu 1918-1938 – Od státu národního ke státu národnostnímu? Praha 2012.

WALDENEGG, Georg Christoph Berger: Hitler, Göring, Mussolini und der „Anschluß“ Österreichs an das Deutsche Reich. In: Vierteljahrshefte für Zeitgeschichte 51, Heft 2 (2003), s. 147-182.

WLADIKA, Michael, Hitlers Vatergeneration. Die Ursprünge der des Nationalsozialismus in der k.u.k. Monarchie, Wien, Köln, Weimar 2005.

YERGER, Mark C.: Allgemeine-SS. The Commands, Units and Leaders of the General SS, 1997.

Internet

<http://anno.onb.ac.at/>

<http://actapublica.eu/>

<http://icar-us.eu/cooperation/online-portals/matricula#2>

Odborná a publikační činnost autora:

Zahraniční výzkumné pobyty a stáže:

říjen – listopad 2014: výzkumný pobyt v Berlíně rámci stipendia DAAD (Deutscher Akademischer Austausch Dienst)

březen – červenec 2014: výzkumný pobyt ve Vídni a Dolních Rakousích v rámci stipendia programu Aktion Česká republika – Rakousko

2011 – 2012: Semestrální studijní pobyt v rámci programu Erasmus na Freie Universität Berlin

říjen 2010: výzkumný pobyt ve Vídni v rámci stipendia programu Aktion Česká republika – Rakousko

Granty:

2014–2016: Hlavní řešitel grantu GAUK č. 944214: Analýza činnosti Allgemeine-SS v Dolních Rakousích 1932–1945

Odborné studie:

KREISINGER, Pavel/ZUMR, Jan: Heinz Pannwitz (1911–1975). Kdo byl hlavní vyšetřovatel atentátu na Reinharda Heydricha? In: Paměť a dějiny 2/2017 (v tisku), s. 3-14.

ZUMR, Jan: Himmlerova elita v Sudetech. Organizace Allgemeine-SS v československém pohraničí v letech 1938–1939, In: Paměť a dějiny 2/2017 (v tisku), s. 57-62.

ZUMR, Jan: Der SS-Terror in Niederösterreich im Juni 1933. In: Zeitschrift für Geschichtswissenschaft, 5/2017, r. 65, s. 433-452.

ZUMR, Jan: Franz Stuschka. Eichmannův muž z Wulkowa. In: Tereziánské listy, svazek 44, 2016, s. 32-45.

ZUMR, Jan: Vše, co je opravdu dobré a čisté krve, přivést do Schutzstaffel. Výstavba Allgemeine-SS v Protektorátu Čechy a Morava. In: *Securitas Imperii*, 1/2016, č. 28, s. 38–59.

ZUMR, Jan: 99. SS-Standarte. Vznik, organizace a činnost znojenského pluku Allgemeine-SS. In: *Securitas Imperii*, 2/2015, č. 27, s. 62–88.

Recenze:

ZUMR, Jan: Kaňák Petr, Krčmář Dalibor, Vajskebr Jan: S jasným cílem a plnou silou. Nasazení německých policejních složek při rozbití Československa 1938-1939, Terezín 2014. In: *Historie a vojenství*, 2016, r. 65, č. 2.

ZUMR, Jan: Schulte, Jan Erik, Lieb, Peter, Wegner, Bernd (Hg.): *Die Waffen-SS. Neue Forschungen*, Paderborn 2014. In: *Historie a Vojenství*, 2015, r. 64, č. 1.

ZUMR, Jan: Hale, Christopher: *Hitlerovi zahraniční katani*, Praha 2012. In: *Historický obzor*, 2014, r. 25, č. 7/8.

ZUMR, Jan: Höhne, Heinz: *SS. Elita ve stínu smrti*, Praha 2012. In: *Dějiny a Současnost*, 2013, r. XXXV, č. 7.

ZUMR, Jan: Rothländer, Christiane: *Die Anfänge der Wiener SS*, Wien 2012. In: *Zeitschrift für Geschichtswissenschaft*, 2013, r. 61, č. 5.

ZUMR, Jan: Tejchmann, Miroslav: *Balkán ve válce a v revoluci 1939-1945*, Praha 2008. In: *Český časopis historický*, 2011, r. 109, č. 3.